

Wrocławska polityka międzykulturowa (2027-2031)

Projekt dokumentu kierunkowego

Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego

2026

Projekt dokumentu przygotowany na użytek konsultacji społecznych „Jaka ma być wrocławska polityka międzykulturowa?”.

Informacje o dokumencie

Dokument przygotował:

Zespół Dialogu Międzykulturowego Wrocławskiego Centrum Rozwoju Społecznego

Spis treści

Wrocławska polityka międzykulturowa (2027-2031)	0
CZĘŚĆ 1. KONTEKST SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNY	3
1. Od wielokulturowości do międzykulturowości (1989-2024)	3
2. Zarys sytuacji demograficzno-społecznej we Wrocławiu	6
CZĘŚĆ 2. ZAŁOŻENIA MERYTORYCZNE I ORGANIZACYJNE	11
1. TŁO I UZASADNIENIE	11
2. PODSTAWY PROGRAMOWANIA DOKUMENTU	12
3. STRUKTURA DOKUMENTU	15
4. OBSZARY, CELE, DZIAŁANIA – Aktualny przedmiot I ETAPU KONSULTACJI	15
Podstawy prawne	28
Dodatkowe źródła.....	29
Słownik pojęć.....	29

CZĘŚĆ 1. KONTEKST SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNY

1. Od wielokulturowości do międzykulturowości (1989-2024)

1989-2013

Wrocław, znajdujący się w równej odległości do trzech środkowoeuropejskich stolic: Warszawy, Pragi i Berlina, jest miastem z długimi tradycjami wielokulturowymi. Takie położenie sytuowało go w punkcie wpływów różnych kultur: polskiej, niemieckiej i czeskiej, ale i żydowskiej, które przez stulecia kształtowały jego tożsamość. Po drugiej wojnie światowej, wskutek niemal całkowitej wymiany ludności, Wrocław stał się miastem jednonarodowościowym, polskim, aczkolwiek zróżnicowanym za sprawą przybyszy i repatriantów ze wschodniej i centralnej Polski.

Po transformacji ustrojowej w 1989 roku samorządy, w tym wrocławski, stanęły przed wyzwaniem zarządzania marką miasta, a także pracy nad symboliczną ideą, mającą za zadanie spoić lokalną wspólnotę. W przypadku Wrocławia tą ideą stało się nawiązanie do wielokulturowej przeszłości miasta, czyli wizji harmonijnego istnienia obok siebie wielu różnych i odrębnych kultur. W dyskursie badawczo-społecznym podnoszono kwestie korzyści z wykreowania autostereotypu miasta wielokulturowego (utożsamianego z pozytywnymi wartościami jak: szacunek, otwartość, bogactwo kulturowe), który miał służyć celom promocyjnym miasta, a jednocześnie przeprowadzono wiele działań, które o wielokulturowej tradycji przypominały, kultywowały ją i rozwijały.

Lata 90. i przełom wieków to okres powstawania inicjatyw wspierających różnorodny dorobek kulturowy mieszkających we Wrocławiu społeczności narodowych, etnicznych i religijnych. W 1995 roku utworzona została **Dzielnica Wzajemnego Szacunku** na obszarze, gdzie znajdują się kościoły: prawosławny, ewangelicki, katolicki oraz synagoga. W 2004 roku na Karłowicach swoje działanie rozpoczęło **Muzułmańskie Centrum Kulturalno-Oświatowe**. W roku 2009, z inicjatywy samorządu Wrocławia, zawiązane zostało porozumienie **Kalejdoskop Kultur** między mieszkającymi tu od dziesięcioleci przedstawicielami mniejszości narodowych i etnicznych. Podkreślić należy ogromny wkład i rolę organizacji zrzeszających mniejszości narodowe i etniczne w budowaniu wrocławskiej wspólnoty, zarówno na tym etapie, jak i w kolejnych latach.

Od 2003 roku prowadzone były działania **w środowisku wrocławskich Romów i Romni**. Kluczową rolę pełniły organizacje pozarządowe oraz nauczyciele i asystentki romskie wspomagające edukację uczniów romskich oraz adaptację i integrację Romów ze społecznością Wrocławia. W ostatnich latach z powodzeniem realizowany jest program wsparcia Romów i Romni Rumuńskich, dzięki któremu w 2018 roku ostatnia rodzina opuściła koczowisko. Zadania są kontynuowane w oparciu o program mieszkań treningowych, wsparcia asystenckiego czy integracji sąsiedzkiej i ogólnomiejskiej Romów i Romni.

2014-2022

Lata 2010-2019 to czas, kiedy liczba migrantów w Polsce i we Wrocławiu zwiększyła się kilkukrotnie. Spowodowane było to – na poziomie krajowym – wprowadzeniem korzystnych rozwiązań prawnych pozwalających na podjęcie legalnej pracy w Polsce obywatelom państw trzecich oraz przekraczania przez obywateli Ukrainy granic strefy Schengen bez konieczności posiadania wizy, a na poziomie lokalnym – atrakcyjnym dla migrantów i chłonnym rynkiem pracy aglomeracji wrocławskiej.

Dodatkowo, wydarzenia za wschodnią granicą – nielegalne zaanektowanie przez Rosję części Donbasu oraz Krymu w 2014 roku wywołały wzmożone migracje z Ukrainy. Także sytuacja polityczna w Białorusi sprzyjała migracji do Polski.

W wyniku zmian demograficznych Wrocław zaczął stawać się miastem międzykulturowym, czyli takim, w którym osoby o różnym pochodzeniu osiedlają się, korzystają z usług publicznych, uczestniczą w życiu społecznym miasta i nawiązują relacje z mieszkańcami w pracy, w szkole czy poza nimi. Sytuacja, gdzie odbiorcą usług miejskich są osoby mówiące innym językiem, pochodzące z krajów o innej kulturze czy systemie prawnym, stała się też nowym wyzwaniem dla władz miasta.

Odpowiadając na te potrzeby w 2013 roku uruchomiony został pierwszy miejski punkt informacji dla migrantów i migrantek (**Infolink**, od 2020 roku pod nazwą **WroMigrant**), gdzie nowi mieszkańcy i mieszkanki mogli otrzymać wsparcie informacyjne w sprawach urzędowych i codziennych. W 2018 roku została przyjęta zarządzeniem Prezydenta Wrocławia **Wrocławska Strategia Dialogu Międzykulturowego na lata 2018-2022**, za której koordynację odpowiedzialna była jednostka miejska – Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego. W dokumencie, wypracowanym w modelu partycypacyjnym z udziałem organizacji społecznych, instytucji oraz migrantów i przedstawicieli mniejszości, określone zostały obszary strategiczne: **edukacja, integracja, bezpieczeństwo oraz współpraca**. Strategia realizowana była we współpracy międzysektorowej z wydziałami urzędu miasta, jednostkami miejskimi, służbami i organizacjami społecznymi i obejmowała szereg działań skierowanych zarówno do migrantów, jak i społeczności przyjmującej.

Podkreślić należy wyjątkową współpracę i zaangażowanie wrocławskich organizacji społecznych, które wspierały działania m.in. w zakresie adaptacji i integracji migrantów i migrantek, w tym poprzez organizację punktów informacyjno-doradczych, działania w środowisku szkolnym, szkolenia podnoszące kompetencje międzykulturowe, kierowane zarówno do mieszkańców, jak i służb publicznych oraz organizację wydarzeń i inicjatyw integracyjnych. Bardzo ważnym elementem współpracy było przeciwdziałanie konfliktom zarówno w środowisku szkolnym, jak i lokalnym.

W szkołach pojawili się dzieci i młodzież, którzy przeprowadzili się do Wrocławia z polskimi rodzicami wracającymi z emigracji lub tymi, którzy wybrali Polskę jako nowe miejsce do życia. Z powodu bariery językowej czy trudności w adaptacji w nowym środowisku szkolnym zarówno uczniowie, jak i ich opiekunowie potrzebowali wsparcia. W 2018 roku wystartował we Wrocławiu program **Klas przygotowawczych**, w ramach którego dzieci innojęzyczne uczyły się języka polskiego w codziennej komunikacji, terminologii (np. z matematyki, przyrody czy historii), poznawały polską kulturę i miasto, aby następnie po roku nauki przejść do klas regularnych.

Zainicjowano też wspólnie z organizacjami społecznymi działania w zakresie wzmocnienia roli **asystentury międzykulturowej** dzieci cudzoziemskich oraz przygotowywania pakietów informacyjnych dla opiekunów i rodziców dzieci rozpoczynających naukę w polskiej szkole.

W 2019 roku powołana została **Pełnomocnik Prezydenta Wrocławia ds. Mieszkańców Pochodzenia Ukraińskiego**, zaś rok później - w akcie solidarności z narodem białoruskim walczącym o demokrację, **Pełnomocnik Prezydenta Wrocławia ds. Mieszkańców Pochodzenia Białoruskiego**. Pełnomocnikom powierzono zadania w zakresie wspierania mniejszości oraz obywateli Ukrainy i Białorusi, którzy osiedlili się na terenie Wrocławia, w procesie ich adaptacji i integracji społecznej.

Rozwijana była współpraca krajowa i zagraniczna (m.in. w ramach współpracy miast partnerskich), która daje możliwość dalszej wymiany praktyk oraz wdrażania konkretnych rozwiązań w zakresie migracji i integracji międzykulturowej na poziomie lokalnym. Przedstawiciele Wrocławia uczestniczyli w pracach **zespołu ds. Migracji i Integracji Unii Metropolii Polskich**, w 2020 roku miasto stało się członkiem **Europejskiej Koalicji Miast Przeciwko Rasizmowi (ECCAR)**. W tym samym czasie powołany został **doradca Prezydenta ds. tolerancji i przeciwdziałania ksenofobii**, który reprezentuje miasto na forach krajowych i zagranicznych, wspiera antydyskryminacyjne działania lokalne oraz zabiera zdecydowany głos w przypadku wystąpienia incydentów na tle ksenofobicznym. W 2021 roku na zaproszenie Rady Europy Wrocław przystąpił do **Programu Miast Międzykulturowych** (Intercultural Cities – ICC) – jako trzecie polskie miasto, po Lublinie i Krakowie. Program ten wspiera władze lokalne w tworzeniu i wdrażaniu polityk międzykulturowych i integracyjnych. Jest też platformą wymiany doświadczeń miast i krajów członkowskich. W tym samym roku Wrocław stał się pierwszym w Polsce **Miastem Sprawiedliwości Naprawczej (Restorative Cities)**, co było uhonorowaniem licznych działań podejmowanych w ramach Wrocławskiego Centrum Sprawiedliwości Naprawczej. Jednym z najważniejszych działań z tego zakresu jest prowadzony od lat kaskadowy model realizacji prac społecznych przez osoby kierowane do Wrocławskiego Centrum Integracji w związku z orzeczoną karą ograniczenia wolności. W ramach zadań Centrum usuwane są akty wandalizmu i mowa nienawiści z przestrzeni miejskiej. W tym samym roku powołana została też **Wrocławska Rada ds. Równego Traktowania**, która pełni funkcję organu opiniotwórczo-doradczego w zakresie wskazywania kierunków działań sprzyjających rozwojowi zasady równego traktowania i przeciwdziałania wszelkim przejawom dyskryminacji w życiu lokalnym.

2022-2024

Pełnoskalowa agresja Rosji rozpoczęta 24 lutego 2022 roku na Ukrainę otworzyła kolejny rozdział w historii Wrocławia. Wrocław był jednym z trzech miast w Polsce, które przyjęły największą liczbę uchodźców z Ukrainy. Niestety bardzo trudno jest określić liczbę osób, która w pierwszych miesiącach znalazła się we Wrocławiu, znajdując schronienie lub migrując dalej. Według stanu na maj 2022 roku (źródło: Unia Metropolii Polskich, 2022) całkowitą liczbę Ukraińców we Wrocławiu oszacowano na 250,2 tys. (w tym dzieci na 57,5 tys.). Był to wyjątkowy czas dla Wrocławia – dzięki solidarnej postawie mieszkańców, doświadczeniu organizacji pozarządowych i wieloletniej międzysektorowej współpracy zorganizowano silną sieć wsparcia uchodźców. Działania wspierane były również finansowo i organizacyjnie przez organizacje międzynarodowe. Ogromne znaczenie miał także udział społeczności migranckiej, w szczególności ukraińskiej, która przybyła do Wrocławia przed rokiem 2022 i aktywnie włączyła się działania pomocowe na rzecz swoich rodaków.

W maju 2022 roku odbył się we Wrocławiu Samorządowy Okrągły Stół w celu wypracowania rekomendacji koniecznych działań prawnych, systemowych, międzysektorowych w związku z przybyciem do Polski ponad 3 milionów uchodźców z Ukrainy. Ponad 120 ekspertów, przedstawicieli samorządów, organizacji społecznych, akademii i biznesu przez dwa dni pracowało nad „białą księgą” dobrych praktyk i rozwiązań dla kluczowych obszarów m.in. integracji, rynku pracy, edukacji, mieszkalnictwa, bezpieczeństwa, wsparcia Ukrainy. Dokument przekazano przedstawicielom władz krajowych.

W 2023 roku powołana została **Pełnomocniczka Prezydenta Wrocławia ds. Równego Traktowania**, której zadaniem jest wdrażanie i koordynacja działań na rzecz polityki różnorodności społecznej, w tym polityki równościowej równości i ochrony przed dyskryminacją. W 2024 roku powołano

wewnątrzurzędowy **Zespół ds. polityki równościowej**, a w strukturach Urzędu Miejskiego Wrocławia utworzono Departament Różnorodności Społecznej, który wspiera działania na rzecz inkluzji społecznej z uwzględnieniem różnorodnych grup społecznych.

2. Zarys sytuacji demograficzno-społecznej we Wrocławiu

Na wstępie należy zaznaczyć, że zarówno instytucje centralne, jak i samorządowe napotykają trudność przy projektowaniu kompleksowych polityk międzykulturowych z powodu braku zintegrowanych danych. Dotyczy to w szczególności liczby osób (cudzoziemców) przebywających na terenie kraju i w poszczególnych miastach. Dane, którymi posługują się różne instytucje, np. liczba wydanych dokumentów pobytowych, liczba osób objętych ubezpieczeniem społecznym, liczba zezwoleń na pracę, dane meldunkowe, obciążone są selektywnością, fragmentarycznością, a także brakiem spójności. Dodatkowym problemem jest pozyskanie danych, które dostępne są wyłącznie w rejestrach centralnych, a wprost nie jest możliwe wskazanie zakresu terytorialnego w wymiarze lokalnym dla poszczególnych miast.

Dane lokalne

Uwaga redaktorska: Przedstawione poniżej dane zostały przygotowane w oparciu o dostępne źródła w latach 2022-2024. Dane zostaną w miarę możliwości zaktualizowane zgodnie z kalendarzem publikacji polityki.

Zgodnie z danymi Urzędu Miejskiego Wrocławia (źródło: Wydział Nauk o Ziemi i Kształtowania Środowiska UW, 2023) na dzień 31.12.2022 roku we Wrocławiu **mieszkało 893 506 osób**, co czyni to miasto trzecim największym ośrodkiem miejskim w Polsce (w nawiązaniu do akapitu wyżej, dane GUS podają 674 132 osób w roku 2023). Do wysokiej populacji miasta przyczyniły się znacząco migracje: wewnętrzne, osób przyjeżdżających z innych części Polski, ale przede wszystkim zewnętrzne, osób pochodzących z innych krajów, przyjeżdżających tu z powodów ekonomicznych, humanitarnych, naukowych i innych.

Ze względu na trudności opisane wcześniej, nie jest możliwe dokładne określenie liczby migrantów żyjących we Wrocławiu czy ustalenie przynależności narodowo-etnicznej mieszkańców tego miasta. Bazując na fragmentarycznych danych instytucjonalnych możemy natomiast dowiedzieć się m.in. z jakiego kraju pochodzą osoby meldujące się we Wrocławiu, ilu uczniów i studentów cudzoziemskich uczęszcza do wrocławskich szkół czy np. ile osób zadeklarowało inną niż polska tożsamość narodowo-etniczną. Dane te dają pewien obraz narodowego i kulturowego zróżnicowania Wrocławia, a także, uzupełnione dodatkowymi informacjami z innych źródeł, pozwalają na zidentyfikowanie i oszacowanie ogólnych tendencji oraz skali zjawisk migracyjnych i związanych z nimi wyzwań na poziomie lokalnym.

Poniżej przedstawiamy zwięzłą charakterystykę ludności Dolnego Śląska i Wrocławia, uwzględniając (tam, gdzie to możliwe) konkretne dane na temat wyróżnionych przez nas grup społecznych oraz zarys wyzwań i/lub potrzeb, które zidentyfikowano na potrzeby prowadzenia działań Gminy Wrocław w zakresie dialogu międzykulturowego.

Dolny Śląsk

Według danych Urzędu do Spraw Cudzoziemców (UDSC, portal migracje.gov.pl), uwzględniających liczbę ważnych dokumentów pobytowych (m.in. pobyt czasowy, pobyt stały, pobyt stały obywatela Unii Europejskiej i inne), w roku 2024 w województwie dolnośląskim przebywało 94 856 cudzoziemców (stan na 30.10.2024). Przeważającą częścią były dokumenty składane na pobyt czasowy (76 716; co stanowi 81% wszystkich dokumentów), znacznie mniej na pobyt stały (9 971; 10%) czy zarejestrowane pobyty obywatela UE (6901; 7%). Oznacza to, że Dolny Śląsk był w 2024 roku czwartym w Polsce województwem (po województwie mazowieckim, wielkopolskim i małopolskim) z największą liczbą osób z ważnym statusem pobytowym. Jest to znaczący (niemal 4-krotny) wzrost względem 2017 roku, a zarazem spadek względem 2023 roku, w którym Dolny Śląsk zajmował 2. pozycję. Jednocześnie między styczniem a październikiem 2024 roku (22.01.-30.10.2024) nastąpił spadek liczby cudzoziemców, którzy aktualnie przybywają w Polsce na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy (-10 098 wniosków), oraz wzrost liczby osób, które przybywają w Polsce na podstawie zezwolenia na pobyt stały (+797 wniosków).

Największą grupą cudzoziemców z ważnymi dokumentami pobytowymi stanowią osoby z Ukrainy (58 369; 61,53%), Białorusi (10 842; 11,43%), Gruzji (2407; 2,54%) oraz Indii (2069; 2,18%). Przy tym od stycznia do października 2024 roku (22.01.-30.10.2024) liczba wszystkich wniosków osób z Ukrainy spadła o 12 506 (z 70 875 do 58 369), zaś w przypadku osób z Białorusi wzrosła o 2109 (z 8 733 do 10 842).

Na osobną uwagę zasługują dane rejestrowe dotyczące obywateli Ukrainy i członków ich rodzin, którym nadano status cudzoziemca na podstawie specustawy (PESEL UKR). Według tego rejestru na Dolnym Śląsku (stan 8.10.2024) przebywało ogółem 115 213 osób z Ukrainy, z czego 60% stanowiły kobiety (69 401), a 40% mężczyźni (45 812). Źródło: Otwarte dane, <https://dane.gov.pl/>, stan na 8.10.2024.

Wrocław

Dzisiejszy Wrocław jest bez wątpienia miastem kulturowo i społecznie zróżnicowanym. W ostatnich latach – ze względu na wydarzenia w Białorusi i w Ukrainie – nasze miasto stało się domem dla wielu obywateli i obywaterek właśnie z tych krajów, tworzących dwie największe pod względem liczebności grupy migranckie we Wrocławiu.

Wedle danych meldunkowych Urzędu Miejskiego Wrocławia (dane z 29 lutego 2024 roku) w większości migranci pochodzą z Ukrainy – 13 402 osób (co stanowi blisko 56% osób migranckich zameldowanych we Wrocławiu) i Białorusi – 5 091 osób (21%). Wśród kolejnych reprezentowanych grup znajdują się obywatele Rosji, Indii, Włoch, Niemiec i Turcji (po ok. 2%). Jak wspomniano dane meldunkowe nie dostarczają pełnej wiedzy na temat faktycznej liczby cudzoziemców mieszkających we Wrocławiu, ponieważ obowiązek meldunkowy bywa niespełniany zarówno przez mieszkańców przebywających tu tymczasowo, jak i na stałe. Dane dostarczają nam jednak przesłanek dotyczących tendencji - np. zwiększającego się udziału społeczności białoruskiej wśród wszystkich zameldowanych cudzoziemców Wrocławia: z 5% w 2017 roku, wzrósł on do 21% w 2024 roku.

W ostatnich latach liczba dzieci i młodzieży z doświadczeniem migracyjnym uczących się we wrocławskich szkołach rosła z roku na rok. **Według danych Departamentu Edukacji Urzędu Miejskiego Wrocławia** liczba uczniów cudzoziemskich wzrosła w ciągu ostatnich 7 lat prawie dziesięciokrotnie – z 1263 w 2017 roku, do 12 380 w roku szkolnym 2023/2024. Najliczniejszą grupę

stanowią uczniowie z Ukrainy (10 199 osób, co stanowi 82% wszystkich dzieci migranckich) i z Białorusi (1 708 osób, 14%), pozostałe 4% to uczniowie z pozostałych krajów. Do przedszkoli uczęszcza 1733 dzieci migranckich (1408 z Ukrainy, 209 z Białorusi, 116 z innych krajów), w szkołach podstawowych uczą się ich 8247 (z Ukrainy – 6735, z Białorusi – 1157, z innych krajów 355), w szkołach ponadpodstawowych – 2400 dzieci (z Ukrainy – 2056, z Białorusi – 342, z innych krajów – 2). Źródło: Departament Edukacji Urzędu Miejskiego Wrocławia, stan na 09.2023 r.

Dynamika liczby uczniów innojęzycznych przekłada się na zapotrzebowanie liczby klas przygotowawczych w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych: w 2019 roku powstało 11 klas przygotowawczych, w roku szkolnym 2022/2023 – 62 (rok szkolny po agresji rosyjskiej w Ukrainie) i w roku szkolnym 2023/2024 – 29 (z powodu zmniejszonego zainteresowania tą formą edukacji). Od września 2024 roku wprowadzony został obowiązek szkolny dla wszystkich dzieci i młodzieży z Ukrainy, wskutek czego do szkół dołączyły również nowe grupy uczniów i uczennic, które wcześniej funkcjonowały poza społecznością polskiej szkoły.

O atrakcyjności Wrocławia dla studentów zza granicy może świadczyć wzrastająca z roku na rok **liczba studentów i studentek zagranicznych** uczących się na wrocławskich uczelniach. Ogółem w roku 2023 we Wrocławiu studiowało **9090 studentów i studentek zagranicznych** (z czego najwięcej: z Ukrainy – 4778, Białorusi – 986, Turcji – 355 i Niemiec – 329, co plasuje Wrocław jako **drugi** (po Warszawie) najchętniej wybierany przez studentów zagranicznych ośrodek akademicki w Polsce. W porównaniu z rokiem akademickim 2015/2016 jest to niemal dwukrotny wzrost (wtedy uczyło się – 4661). Źródło: Agencja Rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej S.A., stan na grudzień 2023 r.

O rosnącej aktywności migrantów na rynku pracy świadczą z kolei m.in. dane **Powiatowego Urzędu Pracy we Wrocławiu**. W 2023 roku pracodawcy zarejestrowali 21 274 oświadczenia o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcom. Jest to wprawdzie liczba znacząco mniejsza niż w latach poprzednich (w 2020 roku – 75 212, w 2021 – 79 079, a w 2022 – 40 810). Wzrost ten wynikał z wprowadzenia ułatwień w ramach specjalnej ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym, wskutek którego pracodawcy legalizowali pracę obywateli Ukrainy, składając powiadomienie o powierzeniu pracy. Takich powiadomień pracodawcy złożyli w 2023 roku 60 760, co razem z oświadczeniami o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcom daje liczbę **82 034**, a więc o niemal 3000 więcej niż we wcześniej rekordowym 2021 roku.

Ponadto wydano 579 zaświadczeń o wpisie wniosku do ewidencji wniosków w sprawie pracy sezonowej oraz 1 860 informacji starosty dotyczących 26 826 miejsc pracy, na temat możliwości zaspokojenia potrzeb kadrowych pracodawcy w oparciu o rejestry bezrobotnych i poszukujących pracy (lub o negatywnym wyniku rekrutacji organizowanej dla pracodawcy zgłaszającego zamiar zatrudnienia cudzoziemca).

Na koniec warto dodać, że Wrocław i Dolny Śląsk są także obszarami kulturowo i społecznie zróżnicowanym także ze względu na **przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych**. Według najnowszych danych ze spisu powszechnego z 2021 r. **identyfikację narodowo-etniczną** inną niż polską **w całym kraju** zadeklarowało ponad pół miliona osób, ale **przynależność** do innego narodu lub wspólnoty etnicznej podało ponad 900 tys. osób. Na Dolnym Śląsku niepolską identyfikację podało około 48 tysięcy mieszkańców, najwięcej ukraińską (prawie 10 tys. osób), niemiecką (ok. 9 tys. osób), łemkowską (5,5 tys.), śląską (4 tys.).

Potrzeby społeczności migranckiej na podstawie badań w społeczności ukraińskiej i białoruskiej

Nowi mieszkańcy i mieszkanki przyczyniają się do zmiany społecznego, ekonomicznego i kulturowego oblicza Wrocławia, a szczególne znaczenie dla tych zmian, ze względu na swą liczebność, ma zbiorowość ukraińska oraz białoruska. Znajomość jej potrzeb i oczekiwań wobec władz miasta jest kluczową wiedzą dla nowej polityki międzykulturowej (oraz podmiotów ją realizujących).

Analizując potrzeby zgłoszone przez osoby z Ukrainy i Białorusi można wskazać, że dążą one do równego traktowania i szacunku jako pełnoprawni mieszkańcy. Chcą być akceptowane przez społeczność i być traktowane z otwartością i zrozumieniem dla ich różnorodności kulturowej. Są też gotowe do dużego zaangażowania się w działania na rzecz miasta i lokalnej wspólnoty. Chcą dbać o najbliższe otoczenie, angażować się w lokalne inicjatywy i wydarzenia. Mają też zdanie na temat poprawy jakości życia w mieście: liczą na działania naprawcze względem zdegradowanych obszarów miasta, zwiększenia ofert mieszkań do wynajęcia czy dostępności do terenów zielonych. Jest to istotny znak, że oferty miejskie dotyczące np. partycypacji społecznej powinny być także dostępne dla nowych mieszkańców i mieszanek Wrocławia.

Zarówno osoby z Ukrainy, jak i Białorusi widzą różne pozytywne aspekty życia we Wrocławiu. Jest to, ich zdaniem, miasto bezpieczne dla migrantów, z dobrą komunikacją miejską i ścieżkami rowerowymi, terenami zielonymi, zamieszkiwane przez przyjaznych i otwartych ludzi, z liczną diasporą z kraju pochodzenia. Ogólnie można w nim pracować, żyć bezpiecznie i korzystać z różnorodnej oferty tworzonej przez miasto.

Jest jednak kilka wyzwań. Barięą może być język. Choć prawie co trzeci (około 31,9% badanych) zna język polski i swobodnie się nim porozumiewa, to jednak niemal połowa wprawdzie rozumie język polski, ale nie mówi nim swobodnie. Ale, co ważne, większość chce się uczyć (lub już się uczy) języka polskiego. Wskazuje to na potrzebę wspierania w rozwijaniu oferty uczenia języka polskiego jako obcego na różnych poziomach.

Między potrzebami osób z Ukrainy i Białorusi istnieje wiele podobieństw, ale są i różnice. Wśród **migrantów z Białorusi** jest więcej osób, które decyzję o migracji podjęły motywowane głównie względami ekonomicznymi. To, łącznie z okresem zamieszkania we Wrocławiu, sprzyja budowaniu związków z miastem, formułowaniu konkretnych oczekiwań i podejmowania określonych działań na rzecz wspólnoty. W widzeniu miasta i w określaniu własnej w nim roli są bardziej progresywne niż konserwatywne. Zwracają większą uwagę na partycypację społeczną: chcą wspomnianego już zwiększenia udziału mieszkańców w podejmowaniu decyzji o tym, co dzieje się w mieście (rady/ciała doradcze, konsultacje), budowania dobrej jakości życia (odnowienie zdegradowanych obszarów miasta, zapobieganie negatywnym zmianom klimatycznym, rozwijanie transportu publicznego, transformacja cyfrowa, rozwój zieleni w mieście) oraz równego traktowania: chcieliby być traktowani jako mieszkańcy czy mieszkanki, a nie jako migranci czy uchodźcy.

Wśród **migrantów z Ukrainy** było dużo więcej osób, które opuściły swój kraj przymusowo. Wrocław jest dla nich przede wszystkim miejscem schronienia przed wojną i miastem otwartym, stwarzającym szansę na pracę i edukację. Dla władz miasta jest to znak, że ważne są dla nich potrzeby adaptacyjne, a także te związane z zapewnieniem poczucia bezpieczeństwa: fizycznego, społecznego oraz ekonomicznego. Istotna jest możliwość podjęcia pracy, rozwoju osobistego i zawodowego, a także rozwijania zdolności językowych poprzez udział w kursach (zwłaszcza na poziomie początkującym). Osoby z Ukrainy, które przybyły do Wrocławia ze względu na wojnę, częściej również były

zainteresowane uczestniczeniem w wydarzeniach kulturalnych kierowanych tylko do społeczności ukraińskiej, co mówi o potrzebie zapewnienia odpowiednich warunków do ich organizacji.

Inaczej przedstawiają się potrzeby osób z Ukrainy, które przyjechały do Wrocławia dobrowolnie. One także chciałyby oferty kursów języka polskiego, ale elastycznie organizowanych pod względem czasowym (po godzinach pracy). Wskazują na potrzebę polityki na rzecz integracji uchodźców i migrantów oraz organizacji wydarzeń integrujących Polaków i Ukraińców. Podobnie jak dla osób z Białorusi, ważna jest dla nich **partycypacja społeczna** oraz chciałyby bardziej efektywnego egzekwowania przez władze miasta proekologicznych postaw mieszkańców. I ta grupa chce być traktowana jako mieszkańcy (nie jako migranci czy uchodźcy). Badania przeprowadzono w 2023 roku.

CZĘŚĆ 2. ZAŁOŻENIA MERYTORYCZNE I ORGANIZACYJNE

Wrocławska polityka międzykulturowa wyznaczać będzie kierunki polityki międzykulturowej Wrocławia **w latach 2027-2031**. Dokumentem operacyjnym będzie **plan działań (na dany rok)** stanowiący zestaw konkretnych działań krótkoterminowych, które będą podejmowane, aby stopniowo osiągnąć cele strategiczne w poszczególnych obszarach. Plan działań będzie określał zaangażowanie instytucjonalne i międzysektorowe w zakresie realizacji poszczególnych działań, wskazywał podmiot wiodący odpowiedzialny za realizację zadania oraz realizatorów działań wśród wydziałów i instytucji miejskich a także kluczowych partnerów, określał grupy docelowe, okres realizacji, zasoby finansowe, definiował rezultaty oraz metody ewaluacji kluczowych działań.

Plan działań na dany rok i osiągnięte rezultaty będą przedstawiane w ramach **prac zespołu międzysektorowego**, do udziału w którym zostaną zaproszeni przedstawiciele środowiska naukowego (w tym przedstawiciele tworzonego zespołu badawczo-analitycznego ds. migracji Uniwersytetu Wrocławskiego), przedstawiciele organizacji pozarządowych (w tym Wrocławskiej Grupy Branżowej ds. Migracji i Społeczeństwa Różnorodnego Kulturowo), przedstawiciele społeczności migranckiej oraz mniejszości narodowych i etnicznych. Zespół międzysektorowy będzie miał rolę doradczą w zakresie monitorowania i planowania priorytetowych działań. Szczegółowa forma i zakres współpracy zostaną ustalone w ramach prac zespołu.

W ramach realizacji poszczególnych obszarów mogą być organizowane **robocze zespoły obszarowe**, a także włączane inne **ciała o charakterze doradczym** (np. sektorowe grupy branżowe, rady i zespoły). Kluczowym elementem jest udział przedstawicieli grup docelowych, zarówno na etapie planowania, realizacji, jak i ewaluacji polityki.

Dodatkowo plan działania i jego okresowe rezultaty będą przedstawiane na spotkaniach otwartych w ramach cyklu „Wspólnie o międzykulturowości” oraz publikowane na stronie www.wielokultury.wroclaw.pl w postaci planu działania na kolejny rok i sprawozdań rocznych.

Koordinację zadań w ramach wdrażania, realizacji i monitorowania polityki, w tym rocznych planów działań, powierza się **Wrocławskiemu Centrum Rozwoju Społecznego**. W realizację poszczególnych działań zaangażowane zostaną wydziały, biura, jednostki organizacyjne Urzędu Miejskiego Wrocławia, a **nadzór nad prawidłową realizacją będzie sprawował Departament Spraw Społecznych**.

1. TŁO I UZASADNIENIE

Zmiany w strukturze demograficznej i społecznej, jakie zaszły we Wrocławiu po 1989 roku, a także zmiany geopolityczne w ostatnich latach, zwłaszcza pełnoskalowa agresja Rosji w Ukrainie oraz sytuacja polityczna w Białorusi skutkujące znaczącym wzrostem liczby osób z Ukrainy oraz Białorusi w populacji Wrocławia, przyniosły zasadniczą zmianę w myśleniu o migracji i migrantach czy migrantkach, jako nowych mieszkańców i mieszkankach Wrocławia oraz **roli społeczności przyjmującej**.

Dotychczasowa **idea miasta wielokulturowego**, zakładającego harmonijne istnienie obok siebie wielu różnych i odrębnych kultur, wymaga dziś rozwinienia i zwrócenia uwagi na to, **co dzieje się „pomiędzy” osobami pochodzącymi z różnych kultur** - na relacje i interakcje kulturowe, które służą

współzyciu i komunikowaniu się wspólnoty, którą stanowią nowi mieszkańcy i zróżnicowana kulturowo społeczność przyjmująca.

Dzisiaj chcemy rozwijać nasze działania zgodnie z koncepcją **miasta międzykulturowego, w którym mieszkańcy Wrocławia tworzą więzi i wspólnotę opartą na wzajemnym szacunku, bez względu na swoje pochodzenie, odrębność kulturową czy religijną**. Tę wizję budowaliśmy i chcemy dalej budować w oparciu o dialog, którego znaczenie podkreślaliśmy w pierwszym dokumencie strategicznym, tj. **Wrocławskiej Strategii Dialogu Międzykulturowego na lata 2018-2022**.

Kluczowym elementem działań w najbliższych latach będzie **wielostronny i wieloetapowy proces integracji uwzględniający** gotowość, możliwości i ograniczenia zarówno środowiska przyjmującego, jak i nowych mieszkańców miasta.

Celem nadrzędnym jest **budowanie spójności społecznej w zróżnicowanej kulturowo wspólnocie Wrocławia**, w której mieszkańcy żyją i działają razem w sposób harmonijny i wspierający, dążąc do osiągnięcia wspólnych celów i korzyści. Spójność społeczna jest kluczowym elementem stabilności i rozwoju społeczeństwa, ponieważ sprzyja poczuciu wspólnoty, zapobiega konfliktom i wspiera długoterminowe dobro społeczne.

W dążeniu do realizacji spójności społecznej ważnym jest uwzględnienie konkretnych obszarów i celów związanych z jakością życia. Fundamentem działań jest m.in. **wiedza**, stanowiąca punkt wyjścia do projektowania procesów adaptacyjno-integracyjnych, **uwaga na komunikację międzykulturową, zaangażowanie władz i mieszkańców Wrocławia, wyrównanie szans w dostępie do usług publicznych czy partycypacja społeczna**, zakładająca aktywny udział obywateli w działalności społecznej i życiu publicznym – zarówno społeczności przyjmującej, jak i osób z doświadczeniem migracji.

Wierzymy, że międzykulturowe spotkanie i dialog będą przybliżały Wrocławian **do budowania wspólnoty mieszkańców i mieszkańek wspierających się i odpowiedzialnych za siebie nawzajem, szanujących się, rozumiejących oraz akceptujących różnorodność**.

Dążenie do spójności społecznej wrocławskiej wspólnoty, budowanie zaufania społecznego oraz przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym jest zasadniczym kierunkiem i zarazem uzasadnieniem powstania tego dokumentu. Jesteśmy przekonani, że tak rozumiana wspólnota jest w stanie **wzmocnić poczucie bezpieczeństwa wszystkich mieszkańców Wrocławia**.

2. PODSTAWY PROGRAMOWANIA DOKUMENTU

W procesie projektowania nowej polityki opieramy się na:

- **naszych lokalnych dotychczasowych doświadczeniach** realizowanych partnersko w ramach Wrocławskiej Strategii Dialogu Międzykulturowego 2018-2022 (zwaną dalej: WSDM 2018-2022);
- **partycypacyjnej ewaluacji WSDM 2018-2022** z udziałem przedstawicieli organizacji pozarządowych, środowisk migranckich, Urzędu Miejskiego Wrocławia, służb publicznych, różnych instytucji oraz środowiska akademickiego i naukowo-badawczego. Rezultatem tego procesu było

- zmapowanie zarówno rozwiązań, które wdrażano z sukcesem, jak i tych, które nie zdały egzaminu czy po prostu straciły na aktualności, i których miejsce powinny zająć nowe celowane programy.
- **wnioskach z międzysektorowej współpracy lokalnej i krajowej** wyniesionych ze spotkań sieciujących, badań, konsultacji oraz wdrażanych projektów służących diagnozowaniu i odpowiedzi na aktualne potrzeby społeczności,
- **lekcjach pokory, solidarności i współpracy w sytuacjach kryzysowych** (np. pandemii Covid-19 i pełnoskalowej agresji rosyjskiej w Ukrainie).

Filarem nowego dokumentu jest również doświadczenie i dobre praktyki innych miast w kraju i zagranicą, w szczególności dotyczące **programu Rady Europy „Miasta Międzykulturowe”** (Intercultural Cities Programme, zwanej dalej: Program ICC), do którego Wrocław przystąpił w 2021 roku i który **stał się inspiracją dla nowych założeń programowych**. Program ICC, zrzeszający ponad 160 miast na całym świecie, **wspiera władze lokalne w tworzeniu i wdrażaniu polityki** integracji oraz daje możliwość czerpania ze źródeł wiedzy i doświadczeń miast sieci. Integracja międzykulturowa według ICC jest rozumiana jako **model polityki skierowanej do całości społeczeństwa i zakładający wielostronny wysiłek wszystkich członków danej społeczności** w procesie budowania spójności społecznej. Międzykulturowość wywodzi się ze zrozumienia, że **społeczności rozwijają się w kontakcie z innymi, a nie w izolacji i życiu obok siebie**. Ma na celu wzmocnienie interakcji międzykulturowych, które są narzędziem budowania zaufania i wzmacniania tkanki społecznej. Rzeczywiste włączenie społeczne nowych mieszkańców opiera się na przekonaniu o niezbywalnej godności, równości dostępu do zasobów oraz możliwości dla wszystkich mieszkańców niezależnie od pochodzenia, płci, wyznawanej religii.

Wrocławska polityka międzykulturowa stanowi bezpośrednie narzędzie realizacji celu 3.2.4 Strategii Wrocław 2050 (*3.2.4. Zdrowie, pomoc wzajemna, zaufanie, 4. Wspieranie różnorodności i inkluzyjności*) m.in. poprzez zakładane włączenie społeczne, edukacyjne i zawodowe migrantek oraz migrantów w życie miasta. Kierunki działań polityki pozostają w pełni spójne z wizją Wrocławia jako miasta inkluzyjnego, w którym systemowe wspieranie różnorodności i walka z dyskryminacją i wzmacnianie kompetencji międzykulturowych są fundamentem wzajemnego wsparcia oraz integracji lokalnych społeczności.

Zmiana społeczna, jakiej wrocławianie doświadczyli w ostatnich latach (w kontekście parokrotnego wzrostu liczby mieszkańców z doświadczeniem migracyjnym) sprawia, że nie chcemy myśleć w perspektywie „my-oni” („ich” potrzeb, „ich” kultury, „ich” języka), lecz w perspektywie **sąsiadów, współużytkowników i współtwórców miasta**, z którymi współdzielimy miejsce zamieszkania, pracy czy rekreacji. Zmiana ta znajduje swój wyraz w coraz większej uważności językowej. Język używany w debacie publicznej jest coraz bardziej włączający, unikający słów „obcy”, „cudzy”, stawiający akcent na podobieństwa i opisujący osoby z doświadczeniem migracji oraz przedstawiciele **mniejszości jako nowych mieszkańców**. I taki język inkluzyjny chcielibyśmy podkreślić w nowym dokumencie.

Uważamy, że perspektywa wspólnotowa powinna mieć także bezpośrednie przełożenie na projektowanie usług miejskich, a także polityk miejskich. Dlatego stawiamy akcent na potrzebę wdrażania **konceptu miasta międzykulturowego**, która polega na **podejściu włączającym (mainstreaming usług)**, czyli dążeniu do zapewnienia mieszkańcom miasta równego dostępu do ogólnodostępnych usług publicznych i równych szans uczestnictwa w życiu ekonomicznym, społecznym, kulturowym i politycznym. Konceptcja ta łączy się z podejściem intersekcyjnym, polegającym na traktowaniu każdej osoby w sposób równościowy, wieloaspektowy i wielowymiarowy

- z uwzględnieniem wieku, płci, klasy społecznej, stopnia sprawności, pochodzenia kulturowego, orientacji seksualnej i innych form tożsamości.

3. STRUKTURA DOKUMENTU

Nowy dokument ma na celu zintegrowanie działań realizowanych przez miejskie komórki i jednostki według kompetencji i w ramach powierzonych im zadań, wskazując nowe kierunki działań i obszary wielowymiarowej współpracy międzysektorowej (m.in. z organizacjami pozarządowymi). W toku prac nad dokumentem wyznaczono **11 głównych obszarów tematycznych**, cele strategiczne oraz planowane działania, które mają prowadzić do osiągnięcia wskazanych celów.

Działania skierowane będą do różnych grup społecznych, z uwzględnieniem ich specyficznych potrzeb w procesie integracji. Zadania będą realizowane w procesie współpracy między wydziałami, biurami i jednostkami miejskimi, organizacjami pozarządowymi, lokalnymi partnerami, uczelniami, służbami publicznymi oraz innymi podmiotami. W ramach działań powstaną konkretne inicjatywy, projekty i rezultaty, które zostaną ujęte w corocznych planach działań, o których wspomniano wcześniej. Postęp tych działań oraz ich efekty będą monitorowane i poddawane ewaluacji.

W toku dalszej operacjonalizacji polityki, w każdym z obszarów zostaną wskazani: liderzy działania, czyli instytucje z ramienia Urzędu Miejskiego Wrocławia, realizatorzy oraz kluczowi partnerzy, czyli podmioty zaangażowane w realizację wyznaczonych działań. Ostateczna decyzja dotycząca zaangażowania liderów wiodących i realizatorów zadań zostanie wskazana w przyjętym dokumencie programowym.

4. OBSZARY, CELE, DZIAŁANIA – Aktualny przedmiot I ETAPU KONSULTACJI

- I. Wiedza i ewaluacja
- II. Międzykulturowa komunikacja, zaangażowanie i współpraca
- III. Adaptacja i partycypacja społeczna osób nowo przybyłych
- IV. Dostępność usług publicznych
- V. Edukacja dzieci i młodzieży
- VI. Rynek pracy i biznes
- VII. Społeczności lokalne
- VIII. Kultura
- IX. Przeciwdziałanie i rozwiązywanie konfliktów
- X. Przeciwdziałanie dyskryminacji, mowie nienawiści i wsparcie osób poszkodowanych
- XI. Budowanie odporności kryzysowej

I. WIEDZA I EWALUACJA

Wiedza to fundamentalny obszar, który stanowi punkt wyjścia do wszelkich działań adaptacyjno-integracyjnych. Niestety, to również obszar, który stanowi wyzwanie w skali polityki krajowej, ponieważ brakuje zintegrowanych systemów gromadzenia i monitorowania danych migracyjnych na poziomie systemowych rozwiązań. W ramach niniejszego programu będziemy podejmować działania mające na celu zwiększenie dostępności do danych w oparciu o istniejące zbiory generowane przez różnorodne instytucje oraz instytucjonalne zasoby miejskie.

Bardzo ważnym elementem jest też monitoring i ewaluacja. Istotne jest zwłaszcza sprawdzenie, w jakim stopniu wyznaczone cele i działania są realizowane, zarówno w ramach niniejszego

dokumentu jak i w operacyjnych planach rocznych. Działania monitorujące i ewaluacyjne mogą wskazać, czy istnieje potrzeba przeformułowania lub poszerzenia działań w obliczu dynamicznie zmieniających się warunków i potrzeb (w tym kryzysowych, migracyjnych, klimatycznych). Wiedzę należy się też dzielić, udostępniać i ją popularyzować, wyjaśniając mieszkańcom czym są migracje, jakie są wyzwania z nimi związane i dlaczego są ważne dla rozwoju miasta.

Cel: monitorowanie procesów migracyjnych we Wrocławiu, diagnozowanie potrzeb i wyzwań warunkujących procesy adaptacji i integracji oraz wsparcie w procesach monitorowania i ewaluacji niniejszej polityki.

Planowane działania:

- 1) **współpraca z wrocławskim środowiskiem akademickim** na rzecz powołania i prowadzenia prac zespołu badawczo-analitycznego ds. migracji (m.in. w zakresie stworzenia narzędzi, pozyskiwania, analizowania, udostępniania danych nt. migracji oraz monitorowania i ewaluacji prowadzonych działań w ramach niniejszej polityki);
- 2) **współpraca z wrocławskimi, krajowymi oraz zagranicznymi ośrodkami, organizacjami i podmiotami w zakresie wymiany wiedzy i doświadczeń oraz współpracy projektowej** (m.in. w zakresie analizy trendów migracyjnych i sytuacji geopolitycznej, wdrażanych polityk krajowych i europejskich, realizowanych programów i projektów);
- 3) **współpraca z organizacjami pozarządowymi, przedstawicielami grup migranckich i mniejszościowych oraz podmiotami działającymi w społecznościach lokalnych** w zakresie diagnozowania i monitorowania potrzeb migrantów i migrantek oraz społeczności przyjmujące;
- 4) **współpraca ze środowiskiem akademickim, organizacjami pozarządowymi i innymi partnerami** na rzecz realizacji innowacyjnych projektów w zakresie integracji międzykulturowej;
- 5) **monitorowanie i ewaluacja prowadzonych działań w ramach niniejszej polityki** (w oparciu o wypracowywane oraz rozwijane narzędzia i metody zbierania, monitorowania i ewaluacji danych, w tym roczne plany działań);
- 6) **upowszechnienie i popularyzacja wiedzy w zakresie migracji i integracji międzykulturowej** (m.in. poprzez okresowe publikowanie na miejskich stronach internetowych raportów z danymi statystycznymi, organizację spotkań prezentujących dane i wyniki badań oraz przygotowanie innych materiałów informacyjnych).

Realizatorzy: m.in. Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego, Biuro Współpracy z Uczelniami Wyższymi, Departament Spraw Społecznych.

Lider wiodący: Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego, Zespół ds. migracji Uniwersytetu Wrocławskiego.

Partnerzy (propozycja): m.in. organizacje społeczne (w tym: Centra Aktywności Lokalnej), środowisko akademicko-badawcze, instytucje.

II. MIĘDZYKULTUROWA KOMUNIKACJA, ZAANGAŻOWANIE I WSPÓŁPRACA

Fundamentem niniejszej polityki i warunkiem efektywnych działań w zakresie integracji międzykulturowej jest jasny komunikat ze strony władz miasta dotyczący zaangażowania i przywiązania do zasad integracji międzykulturowej tj. różnorodności, równości i interakcji. Istotne jest także zaangażowanie władz miejskich i gotowość do współpracy na szczeblu lokalnym,

regionalnym, krajowym i międzynarodowym, w tym inicjowanie i wdrażanie zasady międzykulturowości w ramach konkretnych polityk.

Władze miasta będą podejmować działania na rzecz wzmacniania kompetencji międzykulturowych zarówno wśród urzędników i służb publicznych, jak i liderów i środowisk lokalnych (m.in. Rad Osiedli, instytucji kultury, Centrów Aktywności Lokalnej, klubów młodzieżowych) oraz mieszkańców.

Podejmowane działania oparte będą na zasadach wielostronnego dialogu i wymiany doświadczeń.

Cel: Upowszechnianie idei i wartości międzykulturowej wspólnoty wśród mieszkańców, zaangażowanie władz miasta oraz międzysektorowa współpraca na rzecz wdrażania polityki międzykulturowej.

Planowane działania:

- 1) **prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych** podkreślających przywiązanie do zasad integracji międzykulturowej, tj. różnorodności, równości i interakcji;
- 2) **publiczne i zdecydowane wyrażanie sprzeciwu przedstawicieli władz miasta** i podejmowanie działań interwencyjnych wobec zdarzeń noszących znamiona ksenofobii, dyskryminacji i mowy nienawiści;
- 3) **upowszechnianie zasad integracji międzykulturowej**, w tym włączania osób z doświadczeniem migracji w ramach realizowanych miejskich polityk i programów (intersekcyjność i inkluzja);
- 4) **rozwijanie współpracy lokalnej, krajowej i międzynarodowej** (poprzez aktywny udział i wymianę doświadczeń w sieciach i programach współpracy dotyczących m.in. polityk międzykulturowych i integracyjnych, promowania równości, przeciwdziałania rasizmowi i dyskryminacji oraz działań na rzecz konkretnych grup i społeczności);
- 5) **rozwijanie współpracy z przedstawicielami społeczności migranckich i uchodźczych, mniejszości narodowych i etnicznych**, grup wyznaniowych i religijnych, innych organizacji, instytucji i grup prowadzących działania na rzecz integracji międzykulturowej (m.in. grupa branżowa, spotkania dialogowe/konsultacyjne w formule zapewniającej otwarty i równy dostęp);
- 6) **budowanie sieci liderów/ambasadorów** promujących wartości i zasady dialogu i międzykulturowości, w tym w społecznościach lokalnych;
- 7) **rozwijanie platform dialogu i komunikacji** (m.in. poprzez organizację spotkań sieciujących, monitorujących i informacyjnych);
- 8) **przeciwdziałanie dezinformacji** mającej negatywny wpływ na spójność społeczną (m.in. poprzez podnoszenie wiedzy i kompetencji oraz wdrażanie nowych projektów w obszarze komunikacji społecznej).

Realizatorzy: m.in. Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego, Departament Marki Miasta (w tym Wydział Komunikacji Społecznej, Biuro Współpracy z Zagranicą), Departament Różnorodności Społecznej, Departament Kultury i Sportu, Biuro Strategii Miasta, Biuro Prezydenta, Biuro Współpracy z Uczelniami Wyższymi

Lider wiodący: Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego, Wydział Komunikacji Społecznej

Partnerzy (propozycja): m.in. organizacje społeczne (w tym: Centra Aktywności Lokalnej), Rady Osiedli, Miejska Biblioteka Publiczna, Agencja Rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej

III. ADAPTACJA I PARTYCYPACJA SPOŁECZNA NOWO PRZYBYŁYCH

Osoby przybywające do Wrocławia to zarówno migranci dobrowolni (m.in. pracownicy migrujący, członkowie rodzin, studenci), jak i migranci przymusowi - uchodźcy z terenów objętych wojną oraz osoby represjonowane. Potrzeby tych grup mogą być różne, podobnie jak przysługujące im uprawnienia, dlatego podejmowane działania muszą uwzględniać złożoność sytuacji, plany pobytowe, a na dalszym etapie – stopień gotowości do integracji.

Na początku wszystkim nowo przybyłym trudno odnaleźć się w nowym miejscu zamieszkania, zwłaszcza, jeśli nie znają języka polskiego (bądź znają go słabo). Jednocześnie potrzeby osób nowoprzybyłych są zbieżne z potrzebami ogółu mieszkańców: korzystają z systemu usług publicznych, edukacji, opieki zdrowotnej, pomocy społecznej, rynku pracy czy edukacji. Zaspokojenie tych potrzeb jest kluczowe, dlatego bardzo ważne jest wsparcie informacyjne i doradcze w początkowym okresie pobytu (z uwzględnieniem barier językowych) oraz optymalizacja dostępności do usług publicznych, z których korzystają mieszkańcy i mieszkanki Wrocławia. Podkreślić należy, że wsparcie kompetencji językowych powinno zostać uwzględnione na poziomie krajowych strategii integracyjnych oraz programów operacyjnych ze środków zewnętrznych, w ramach których Miasto Wrocław może rozwijać działania w tym zakresie. Istotnym wyzwaniem w realizacji wsparcia i adaptacji są systemowe luki formalno-prawne nieuwzględniające potrzeb osób w szczególnej sytuacji, co wymaga podejmowania działań rzeczniczych w tym zakresie.

Po okresie adaptacji następuje stopniowy etap integracji. Dla wielu osób istotne jest budowanie poczucia sprawczości i decyzyjności w kształtowaniu otaczającego je środowiska, jakie daje partycypacja społeczna. Działania pozwalające mieszkańcom miasta stać się istotną częścią procesu decyzyjnego są też nieodłączną częścią włączania ich w demokratyczny system wartości.

Cel: wsparcie procesów adaptacyjnych, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu oraz włączenie nowych mieszkańców Wrocławia w proces partycypacji społecznej.

Planowane działania:

- 1) **wsparcie informacyjno-doradcze** (m.in. poprzez prowadzenie punktów oferujących wsparcie informacyjne i prawne w sprawach codziennych i urzędowych, wspieranie działań na rzecz: sieciowania, współpracy i komunikacji, podnoszenia jakości usług, wymiany doświadczeń a także stworzenie i upowszechnianie informacyjnego pakietu powitalnego dla nowych mieszkańców);
- 2) **zwiększenie wiedzy i kompetencji** nt. spraw codziennych, urzędowych i życia w lokalnej wspólnocie (m.in. poprzez prowadzenie szkoleń, warsztatów, zajęć i spotkań w zakresie tematów specjalistycznych m.in. legalizacji pobytu, edukacji, rynku pracy, pomocy społecznej - oraz wartości i zasad współżycia społecznego, historii miasta czy bezpieczeństwa);
- 3) **rozwój działań i współpraca na rzecz wzmacniania kompetencji językowych** osób z doświadczeniem migracji (w tym poprzez wsparcie w nauce języka polskiego dla nowych mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem grup wrażliwych m.in. seniorzy, kobiety, dzieci i młodzież, osoby nieznające języka angielskiego ani żadnego z grupy języków słowiańskich);
- 4) **rozwój działań i współpracy na rzecz wsparcia dzieci i młodzieży** w nauce języka ojczystego, kultury i tradycji kraju pochodzenia;
- 5) **realizacja programów wsparcia adaptacyjno-integracyjnego** dla osób, którym na mocy ustaw nadano uprawnienia (m.in. status uchodźcy, ochronę uzupełniającą, status repatrianta);
- 6) **wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym** w ramach systemu opieki społecznej zgodnie z obowiązującymi uprawnieniami (m.in. prowadzenia pracy socjalnej, orzecznictwa,

- wsparcia opiekuńczego i innych, w tym monitorowanie wypełniania obowiązków opiekuna tymczasowego osób małoletnich, działania na rzecz edukacji z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie);
- 7) **prowadzenie działań w zakresie aktywizacji społecznej i zawodowej**, w tym dla grup szczególnie wrażliwych w ramach dedykowanych programów wsparcia oraz systemowych rozwiązań, w tym realizacja zatrudnienia socjalnego;
 - 8) **przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez podejmowanie działań rzeczniczych** na rzecz zgłaszania systemowych luk formalno-prawnych uniemożliwiających wsparcie osób będących w szczególnej sytuacji oraz międzysektorowa współpraca w poszukiwaniu nowych rozwiązań i realizacji programów wsparcia;
 - 9) **rozwój działań i współpraca na rzecz włączania osób** z doświadczeniem migracji w różne formy miejskiej partycypacji i aktywności społecznej (m.in. opracowanie narzędziownika partycypacji i aktywności, uwzględnianie potrzeb różnorodnej kulturowo społeczności w procesach konsultacyjno-doradczych, wspieranie nowych mieszkańców w powstawaniu i prowadzeniu organizacji pozarządowych, grup wolontariackich);
 - 10) **rozwijanie platform dialogu międzykulturowego** (m.in. poprzez organizację spotkań oraz innych form współpracy i komunikacji z osobami ze społeczności migranckiej m.in. w zakresie diagnozowania potrzeb, monitorowania wdrażanych rozwiązań oraz współpracy w projektowaniu nowych działań).

Realizatorzy: m.in. Departament Spraw Społecznych (w tym: Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Wydział Partycypacji Społecznej), Departament Edukacji, Departament Kultury i Sportu, Wydział Spraw Obywatelskich, Urząd Stanu Cywilnego, Powiatowy Urząd Pracy, Wrocławskie Centrum Integracji, Biuro Współpracy z Uczelniami Wyższymi, Biuro Rozwoju Gospodarczego

Lider wiodący: Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej

Partnerzy (propozycja): m.in. organizacje społeczne (w tym Centra Aktywności Lokalnej), Młodzieżowe Domy Kultury, Miejska Biblioteka Publiczna.

IV. DOSTĘPNOŚĆ USŁUG PUBLICZNYCH

Migranci i migrantki w obszarze usług publicznych mają takie same potrzeby jak inni mieszkańcy i mieszkanki Wrocławia. Korzystają z urzędów, rynku pracy, oferty kulturalnej czy wsparcia społecznego. Przy czym często spotykają się z różnymi ograniczeniami: językowymi, kulturowymi, technicznymi czy formalnymi. Władze miasta w zakresie odpowiadania na różne potrzeby mieszkańców dążą do sukcesywnego zwiększania dostępności do usług publicznych poprzez tzw. mainstreaming usług. To działanie polegające na uwzględnianiu specyficznych potrzeb (np. migrantów, osób z niepełnosprawnościami) w ogólnodostępnych usługach publicznych. Obejmuje ono dostosowanie procedur, szkolenia personelu, ograniczenie barier językowych oraz zapewnienie równego dostępu, co zwiększa efektywność integracji i dobrostan.

Ważnym elementem jest również wzmocnienie różnorodności kulturowej i językowej w służbach publicznych, zgodnie z potrzebami kompetencyjnymi. Należy jednak pamiętać, że zatrudnienie osób z doświadczeniem migracji uwarunkowane jest obowiązującymi regulacjami prawnymi, w tym zakresie oraz musi być zgodne z zasadami równości w procesie rekrutacyjnym.

Cel: zapewnienie równego dostępu do usług publicznych, w szczególności w zakresie kluczowych spraw mieszkańców.

Planowane działania:

- 1) **mainstreaming usług publicznych**, włączanie perspektywy międzykulturowej w obsłudze klienta oraz w sektorowych programach i politykach miejskich;
- 2) **monitorowanie kategorii spraw najczęściej realizowanych przez mieszkańców z doświadczeniem migracji** w celu poszukiwania i wdrażania najlepszych rozwiązań organizacyjnych i komunikacyjnych w zakresie ich efektywnej realizacji;
- 3) **rozwój szkoleń i narzędzi informacyjnych**, w tym informatycznych, we współpracy z przedstawicielami Urzędu Miejskiego Wrocławia i jednostek organizacyjnych zgodnie ze zgłaszanymi kategoriami spraw oraz prowadzonymi analizami;
- 4) **wzmacnianie kompetencji międzykulturowych służb publicznych** (ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji i różnic kulturowych, inkluzywnego języka, polityk równościowych oraz przeciwdziałania uprzedzeniom i dyskryminacji);
- 5) **prowadzenie działań ukierunkowanych na wzmacnianie różnorodności kulturowej i językowej** w środowisku pracy instytucji miejskich, zgodnie z zasadą równości i prawnymi uwarunkowaniami;
- 6) **podejmowanie działań na rzecz uwzględniania perspektywy międzykulturowej i równego dostępu** w ramach projektowania usług publicznych dotyczących różnych obszarów m.in.: mieszkalnictwa społecznego, nieodpłatnego poradnictwa prawnego, aktywności społecznej, rekreacyjnej, sportowej, kulturalnej, wsparcia i pomocy, ochrony zdrowia, informatyzacji usług.

Realizatorzy: m.in. Departament Różnorodności Społecznej, Departament Spraw Społecznych (w tym Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej), Wydział Spraw Obywatelskich, Wydział Organizacyjny i Kadr, Wydział Komunikacji Społecznej, Agencja Rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej, Departament Nieruchomości i Eksploatacji, Wydział Transportu, Wydział Zarządzania Należnościami, Wydział Organizacyjny i Kadr, Centrum Usług Informatycznych.

Lider wiodący: Departament Różnorodności Społecznej

Partnerzy (propozycja): m.in. Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne we Wrocławiu, Zarząd Dróg i Utrzymania Miasta we Wrocławiu, Wrocławskie Mieszkania, Zarząd Zasobu Komunalnego

V. EDUKACJA DZIECI I MŁODZIEŻY

Edukacja formalna i nieformalna (pozaszkolna) ma bardzo duży wpływ na jakość relacji osób ze społeczności migranckiej i przyjmującej – także w późniejszym życiu dorosłym. Istotne jest budowanie warunków dla edukacji włączającej, zapewniającej równe szanse edukacyjne, opartej na szacunku i otwartości dla innych, w poszanowaniu praw dziecka. Edukacja dzieci i młodzieży, ich opiekunów i kadry stanowi duży potencjał dla rozwoju kompetencji międzykulturowych oraz wzmacniania procesów integracyjnych i przeciwstawiania się uprzedzeniom, negatywnym stereotypom i dyskryminacji. Ważne jest też wsparcie kadry edukacyjnej, liderów i opiekunów w codziennej pracy.

Cel: tworzenie bezpiecznego, włączającego, wspierającego różnorodność środowiska dzieci i młodzieży poprzez wzmacnianie procesów integracji międzykulturowej.

Planowane działania:

- 1) **wdrażanie rozwiązań wspierających integrację w międzykulturowych społecznościach szkolnych** (ze szczególnym uwzględnieniem roli, wzmacniania kompetencji i standardów pracy asystentów międzykulturowych oraz przygotowywanie materiałów, szkoleń, projektów wspierających działania integracyjne w klasach międzykulturowych i społeczności szkolnej);
- 2) **rozwój, monitorowanie i ewaluacja projektów** ukierunkowanych na wzmacnianie procesów adaptacyjnych i integracyjnych w środowisku szkolnym (m.in. klasy przygotowawcze, asystenci międzykulturowi, projekty międzykulturowe, integracyjne, wzmacniające kompetencje, przeciwdziałające konfliktom);
- 3) **wsparcie procesów edukacyjnych dzieci i młodzieży obcojęzycznej oraz ich rodziców/opiekunów** (poprzez przygotowywanie spotkań informacyjnych, szkoleń, materiałów zwiększających wiedzę dotyczącą rozpoczęcia nauki w polskiej szkole, pomocy psychologiczno-pedagogicznej, poszanowania praw dziecka oraz działań ukierunkowanych na włączanie i zaangażowanie rodziców i opiekunów w aktywne uczestnictwo w procesie edukacyjnym dziecka i społeczności szkolnej);
- 4) **rozwój kompetencji międzykulturowych i wspieranie kadry edukacyjnej w szkołach i przedszkolach** (m.in. poprzez prowadzenie szkoleń zgodnych z ideą poszanowania praw dziecka, wzmacniających kompetencje międzykulturowe, przeciwdziałających konfliktom i przemocy w środowisku rówieśniczym dzieci i młodzieży, zarządzanie różnorodnością kulturową, wsparcie psychospołeczne i specjalistyczne oraz wymianę doświadczeń);
- 5) **rozwój projektów edukacyjnych, międzykulturowych wśród dzieci i młodzieży** mających na celu przeciwdziałanie stereotypom, uprzedzeniom oraz wspierających prawa dziecka i integrację rówieśniczą (m.in. poprzez organizację szkoleń, warsztatów, projektów);
- 6) **rozwój działań integracji międzykulturowej dzieci i młodzieży w ramach zajęć pozalekcyjnych** (w tym w społecznościach lokalnych, z uwzględnieniem dzieci i młodzieży będących poza systemem edukacji);
- 7) **rozwój działań w ramach wsparcia psychologicznego i pedagogicznego dzieci i młodzieży** (z uwzględnieniem bariery językowej);
- 8) **rozwój współpracy międzysektorowej na rzecz wsparcia kadr w zarządzaniu konfliktem i przeciwdziałaniu przemocy** w środowisku dzieci i młodzieży (z uwzględnieniem specjalistycznego wsparcia interwencyjnego).

Realizatorzy: m.in. Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego, Departament Edukacji, Wrocławskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli, Wydział Partycypacji Społecznej, Wydział Zdrowia, Biuro Sportu i Rekreacji, Biuro Współpracy z Uczelniami Wyższymi

Lider wiodący: Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego, Departament Edukacji

Partnerzy (propozycja): m.in. organizacje społeczne (w tym Centra Aktywności Lokalnej), Młodzieżowe Domy Kultury, Miejska Biblioteka Publiczna

VI. RYNEK PRACY I BIZNES

Rynek pracy jest kluczowy w życiu codziennym zarówno dla migrantów, jak i społeczności przyjmującej. Nowi mieszkańcy realizują nie tylko swoje osobiste cele, ale stają się częścią rozwoju gospodarczego miasta. Stają się częścią procesu wymiany wiedzy, doświadczeń, umiejętności, a zakładając nowe przedsiębiorstwa, stymulują innowacje i promują nowe rozwiązania.

Dostęp do rynku pracy oraz działalności gospodarczej określony jest przez ustawodawstwo krajowe, dlatego działania władz miasta będą koncentrować się na wsparciu informacyjnym i doradczym, pomocnym w odnalezieniu się nowych mieszkańców na rynku pracy i w biznesie oraz przeciwdziałaniu dyskryminacji i naruszania praw pracowniczych.

Cel: wzmacnianie dostępności do informacji w zakresie rynku pracy, rozwoju przedsiębiorczości oraz promowanie równości w środowisku pracy

Planowane działania:

- 1) **zwiększenie wiedzy i kompetencji pracodawców** z zakresu regulacji prawnej zatrudniania migrantów (m.in. poprzez współorganizację szkoleń, spotkań, warsztatów);
- 2) **przeciwdziałanie dyskryminacji i naruszaniu praw pracowniczych** (m.in. poprzez organizację w ramach międzysektorowej współpracy szkoleń, spotkań, warsztatów dla pracodawców na temat różnic kulturowych, przeciwdziałania konfliktom w miejscu pracy, zasad równościowych oraz promowania i zwiększenia dostępu do informacji i poradnictwa dla pracowników z doświadczeniem migracji na temat praw pracowniczych);
- 3) **zwiększenie wiedzy i kompetencji migrantów w zakresie rynku pracy** (m.in. poprzez współorganizację szkoleń, spotkań, warsztatów, doradztwa prawnego i zawodowego z zakresu legalizacji pracy, form zatrudnienia, prawa pracy, obowiązków pracodawcy, zakładania działalności gospodarczej, podatków i innych);
- 4) **rozwój działań ukierunkowanych na tworzenie międzykulturowego środowiska biznesowego** (w tym pozyskiwanie i podtrzymywanie obecności na rynku kluczowych zagranicznych inwestorów oraz wsparcie informacyjno-konsultacyjne);
- 5) **wzmacnianie współpracy na rzecz tworzenia międzykulturowych projektów odpowiedzialności społecznej i integracyjnych;**
- 6) **rozwój działań ukierunkowanych na aktywizację zawodową migrantów** (m.in. poprzez szkolenia, doradztwo zawodowe, wsparcie grup zagrożonych wykluczeniem);
- 7) **monitorowanie międzykulturowego rynku pracy** (m.in. w zakresie stopnia bezrobocia migrantów, liczby zakładanych działalności gospodarczych przez cudzoziemców, dostępnych ofert pracy, zatrudnienia w sektorach gospodarki).

Realizatorzy: m.in. Biuro Rozwoju Gospodarczego, Agencja Rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej, Powiatowy Urząd Pracy we Wrocławiu, Uniwersytet Wrocławski, Biuro Współpracy z Uczelniami Wyższymi

Lider wiodący: Agencja Rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej, Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego

Partnerzy (propozycja): m.in. Dolnośląski Urząd Wojewódzki, organizacje społeczne

VII. SPOŁECZNOŚCI LOKALNE

Integracja międzykulturowa następuje przede wszystkim na poziomie lokalnym, w miejscach codziennych interakcji mieszkańców, czyli w najbliższym sąsiedztwie, parkach, ulicach, boiskach, placach zabaw. Ważne jest włączanie zarówno nowych mieszkańców, jak i tych mieszkających od dawna w sąsiedzkie sieci społeczne, a także podejmowanie aktywności na rzecz tworzenia lokalnej wspólnoty. W ten sposób budowana jest otwarta i różnorodna społeczność, która przeciwdziałać może tworzeniu się wykluczonych i zamkniętych grup społecznych. Bardzo ważne jest wzmacnianie

sieci interesariuszy i partnerstw międzysektorowych, których rola jest kluczowa dla lokalnej integracji (w tym m.in. Centra Aktywności Lokalnej, Rady Osiedli, Zespoły Terenowej Pracy Socjalnej, instytucje kultury, biblioteki, kluby seniora i inne lokalne instytucje oraz organizacje).

Cel: wzmacnianie procesów integracyjnych i spójności społecznej w społecznościach lokalnych, włączanie osób z doświadczeniem migracji w życie lokalnej wspólnoty.

Planowane działania:

- 1) **promocja i wspieranie działań lokalnych** na rzecz interakcji społecznej i integracji międzykulturowej w społecznościach lokalnych (m.in. międzykulturowe miejsca spotkań, grupy wsparcia i samopomocy, wspólne inicjatyw lokalne, integracja rówieśnicza dzieci i młodzieży);
- 2) **wzmacnianie działań na rzecz włączania kluczowych aktorów lokalnych** w realizację niniejszej polityki (ze szczególnym uwzględnieniem m.in. Rad Osiedli, Miejskiej Biblioteki Publicznej, instytucji kultury, Zespołów Terenowej Pracy Socjalnej, Centrów Aktywności Lokalnej);
- 3) **promowanie i włączanie perspektywy międzykulturowej w działania lokalne** realizowane przez miejskie jednostki i instytucje oraz działania powierzane/zlecane organizacjom społecznym i innym podmiotom;
- 4) **rozwój działań na rzecz aktywnego włączania nowych mieszkańców w życie lokalnej wspólnoty** m.in. poprzez promowanie przez lokalne organizacje form aktywności i partycypacji społecznej w społecznościach lokalnych z uwzględnieniem różnorodności kulturowej i językowej (np. konsultacje społeczne, Wrocławski Budżet Obywatelski, Mikrogranty, międzykulturowe wydarzenia);
- 5) **promowanie dobrych praktyk lokalnych włączających migrantki i migrantów** oraz projektów integracyjnych z udziałem społeczności przyjmującej;
- 6) **współpraca międzysektorowa na rzecz podnoszenia kompetencji społecznych i międzykulturowych mieszkańców**, dialogu i otwartości międzykulturowej, przeciwdziałania stereotypom i uprzedzeniom;
- 7) **współpraca międzysektorowa w zakresie monitorowania międzykulturowych relacji społecznych**, sytuacji konfliktowych oraz przejawów mowy nienawiści w społecznościach lokalnych;
- 8) **rozwój działań i współpraca międzysektorowa na rzecz wsparcia w sytuacjach konfliktowych**, ze szczególnym uwzględnieniem konfliktów o podłożu międzykulturowym;
- 9) **rozwój działań i współpraca w zakresie wymiany informacji** dotyczących udziału społeczności migranckich w przestrzeni lokalnej miasta (osiedla).

Realizatorzy: m.in. Departament Spraw Społecznych (Wydział Partycypacji Społecznej, Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Wydział Zdrowia), Wydział Kultury, Biuro Sportu

Lider wiodący: Wydział Partycypacji Społecznej, Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego

Partnerzy (propozycja): m.in. organizacje społeczne (w tym: Centra Aktywności Lokalnej), Rady Osiedli, Miejska Biblioteka Publiczna, Młodzieżowe Domy Kultury, instytucje kultury, Zespoły Terenowej Pracy Socjalnej, partnerstwa lokalne

VIII. KULTURA

Życie kulturalne pomaga budować wspólnotę miejską. Tworzy przestrzeń, w której mogą wybrzmieć różne opinie, poglądy i wizje, gdzie różne głosy mogą wejść w relację i być dialogiem, a kultura staje się miejscem wspólnych symboli. Ale też daje możliwość uczestnictwa indywidualnego, bez konieczności wchodzenia w interakcję z innymi. Taką rolę pełnią instytucje kultury, galerie sztuki, muzea, biblioteki, centra aktywności lokalnej, organizacje społeczne i wiele innych.

Osoby z doświadczeniem migracyjnym oraz reprezentanci mniejszości narodowych i etnicznych powinny stanowić równoprawną część życia kulturalnego miasta, mając możliwość uczestniczenia i kreowania wydarzeń kulturalnych, zaprezentowania kultury swojego kraju pochodzenia i podzielenia się własną opinią na tematy miejskie. Istotne w realizacji tych postulatów jest rozpoznanie i zrozumienie potrzeb kulturalnych, ale też wdrożenie rozwiązań, które umożliwią ich zaspokojenie. Wrocław od wielu lat realizuje wiele przedsięwzięć o charakterze kulturalno-edukacyjnym, promujących otwartość i różnorodność kulturową (międzykulturowe festiwale i wydarzenia), które są ważnym elementem wzmacniania procesów integracyjnych.

Cel: zrozumienie potrzeb, zwiększenie dostępności i udziału osób z doświadczeniem migracyjnym oraz reprezentantów mniejszości narodowych i etnicznych w ofercie kulturalnej Wrocławia.

Planowane działania:

- 1) **rozpoznawanie i zrozumienie potrzeb kulturalnych** migrantów oraz reprezentantów mniejszości narodowych i etnicznych (m.in. poprzez uwzględnianie w diagnozach i analizach ich oczekiwań i doświadczeń)
- 2) **zwiększanie dostępności oferty kulturalnej**, w tym ograniczanie barier komunikacyjnych (m.in. poprzez rozwój działań w zakresie dostępności językowej materiałów informacyjnych i promocyjnych; stosowanie w komunikacji języka prostego i włączającego);
- 3) **podejmowanie działań na rzecz włączania perspektywy międzykulturowej w ofercie kulturalnej** (m.in. poprzez uwzględnianie działań o charakterze międzykulturowym, w tym podtrzymujących tradycję i tożsamość kulturową, zwiększanie dostępu do materiałów edukacyjnych, książek, czasopism w różnych językach);
- 4) **podejmowanie działań na rzecz zwiększenia udziału** osób z doświadczeniem migracyjnym oraz reprezentantów mniejszości narodowych i etnicznych **w tworzeniu oferty kulturalnej** (m.in. poprzez organizację i współorganizację programów, wydarzeń i inicjatyw, promowanie walorów różnorodności kulturowej w zatrudnieniu osób w instytucjach kultury i organizacjach o profilu kulturalno-społecznym);
- 5) **promocja różnorodności międzykulturowej w środowisku kulturotwórczym** (m.in. poprzez organizację inicjatyw społecznych, debat, konferencji i innych spotkań w instytucjach publicznych i społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem jednostek kultury, miejskich bibliotek publicznych, organizacji społecznych).

Realizatorzy: m.in. Wydział Kultury, Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego, publiczne instytucje kultury, w tym filie Miejskiej Biblioteki Publicznej

Lider wiodący: Departament Kultury i Sportu

Partnerzy (propozycja): m.in. organizacje społeczne (w tym Centra Aktywności Lokalnej i partnerstwa lokalne)

IX. PRZECIWDZIAŁANIE I ROZWIĄZYWANIE KONFLIKTÓW

Różnorodność społeczna zakłada różnorodność opinii, poglądów, statusów społeczno-ekonomicznych czy pochodzenia kulturowego. Konflikty i nieporozumienia są naturalnym aspektem życia codziennego. Istotne jest stwarzanie warunków do ich rozwiązywania. Władze miasta dążą do inicjowania i wspierania procesów mediacyjnych i przeciwdziałających konfliktom społecznym w różnych obszarach życia miasta: edukacji, pracy, sąsiedztwa, przestrzeni publicznej i innych.

Cel: Wzmacnianie pozytywnych relacji społecznych poprzez rozwój kompetencji międzykulturowych i dialogu społecznego oraz rozwiązywanie konfliktów

- 1) **wzmacnianie działań z zakresu edukacji, komunikacji i kompetencji międzykulturowych** dzieci, młodzieży, dorosłych, w tym seniorów (m.in. z zakresu wiedzy o stereotypach i uprzedzeniach, przeciwdziałania dyskryminacji);
- 2) **współpraca i rozwój działań z zakresu dialogu społecznego i międzykulturowego mieszkańców** ukierunkowanego na wzmacnianie wzajemnych relacji (m.in. spotkania, debaty, konferencje);
- 3) **wzmacnianie kompetencji kadr pedagogicznych** (opiekunów, liderów, służb publicznych pracujących z dziećmi i młodzieżą) w zakresie m.in. rozumienia różnic pomiędzy nieporozumieniem, sporem, konfliktem, a przemocą oraz możliwych narzędzi i form działania w zakresie rozwiązywania problemów;
- 4) **prowadzenie działań ukierunkowanych na wypracowanie modeli wsparcia** specjalistycznego, metodologicznego, narzędziowego i interwencyjnego **w sytuacjach konfliktowych** w ramach międzysektorowej współpracy m.in. z organizacjami społecznymi specjalizującymi się w tym zakresie, Policją, Strażą Miejską, Okręgową Izbą Radców Prawnych, kuratorami, kadrą psychologiczno-pedagogiczną.
- 5) **promowanie mediacji jako efektywnej formy wyjaśniania nieporozumień i rozwiązywania konfliktów** (wsparcie w sytuacjach nieporozumień i konfliktów poprzez zapewnienie profesjonalnych usług mediacyjnych, w szczególności w środowisku szkolnym i lokalnym);
- 6) **rozwój działań w zakresie zarządzania konfliktem w ramach wspólnoty mieszkańców** we współpracy m.in. z Radami Osiedli, Centrami Aktywności Lokalnej, Policją, Strażą Miejską (w tym monitorowanie, ewaluacja procesów i poszukiwanie nowych rozwiązań);
- 7) **rozwój działań w zakresie przeciwdziałania dezinformacji i hejtowi w sieci** w szczególności wśród dzieci i młodzieży;
- 8) **promocja potencjału różnorodności kulturowej i społecznej w życiu lokalnej wspólnoty** (w tym rozwoju kompetencji międzykulturowych oraz przeciwdziałania dezinformacji, stereotypom, uprzedzeniom i hejtowi w lokalnych mediach).

Realizatorzy: m.in. Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego, Departament Różnorodności Społecznej, Departament Edukacji, Wydział Zdrowia, Straż Miejska, Biuro Współpracy z Uczelniami Wyższymi

Lider wiodący: Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego

Partnerzy (propozycja): m.in. organizacje społeczne (w tym: Centra Aktywności Lokalnej)

X. PRZECIWDZIAŁANIE DYSKRYMINACJI, MOWIE NIENAWIŚCI I WSPARCIE OSÓB POSZKODOWANYCH

O ile konflikty i nieporozumienia potrzebują rozmowy i mediacji, tak przejawy dyskryminacji i mowy nienawiści wymagają zdecydowanych reakcji, efektywnych działań służb i wymiaru sprawiedliwości oraz wsparcia osób poszkodowanych. Jednocześnie kluczowe jest prowadzenie i rozwijanie programów edukacji społecznej przeciwdziałających mowie nienawiści i dyskryminacji, rozwój działań wspierających mieszkańców przeciwstawiających się tym zjawiskom w przestrzeni miejskiej, stałe podnoszenie kompetencji służb publicznych, oraz prowadzenie strategii komunikacyjnej w odpowiedzi na zdarzenia noszące znamiona ksenofobii, dyskryminacji, mowy nienawiści.

Cel: wzmacnianie poczucia bezpieczeństwa poprzez rozwój działań informacyjnych, edukacyjnych oraz narzędzi reagowania, przeciwdziałania dyskryminacji i mowie nienawiści.

Planowane działania:

- 1) **wdrażanie polityk równościowych oraz podnoszenie kompetencji międzykulturowych i antydyskryminacyjnych wśród służb publicznych** (w szczególności pracowników Urzędu Miejskiego Wrocławia i jednostek organizacyjnych oraz służb porządkowych);
- 2) **edukacja społeczna mieszkańców ukierunkowana na podnoszenie kompetencji** w zakresie poszanowania podstawowych praw człowieka oraz przeciwdziałania ksenofobii i dyskryminacji;
- 3) **zwiększenie wiedzy i kompetencji nowych mieszkańców w zakresie obowiązującego w Polsce prawa** oraz ogólnych wartości i zasad współżycia społecznego;
- 4) **wzmacnianie społecznej postawy sprzeciwu wobec mowy nienawiści, ksenofobii, uprzedzeń, dyskryminacji i przemocy;**
- 5) **komunikowanie stanowiska i reagowanie władz miasta** w odpowiedzi na zdarzenia noszące znamiona ksenofobii, dyskryminacji, mowy nienawiści;
- 6) **przeciwdziałanie mowie nienawiści w przestrzeni publicznej** (poprzez wzmacnianie projektów z zakresu sprawiedliwości naprawczej, monitorowanie zgromadzeń i wydarzeń masowych oraz współpracę międzysektorową na rzecz skutecznych interwencji);
- 7) **współpraca międzysektorowa w zakresie wypracowywania efektywnych form** przeciwdziałania i reagowania na przejawy dyskryminacji i przemoc motywowaną uprzedzeniami ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji kobiet z doświadczeniem migracji (m.in. poprzez monitoring zgłoszeń mowy nienawiści i przestępstw z nienawiści, działania rzecznicze, zwiększenie dostępu do informacji dla migrantów i migrantek dotyczących zgłaszania przestępstw motywowanych uprzedzeniami i dyskryminacją oraz oferowanego wsparcia);
- 8) **współpraca w zakresie wsparcia osób poszkodowanych w przestępstwach motywowanych nienawiścią** (m.in. poprzez wsparcie informacyjne, doradcze, prawne, psychologiczne)

Realizatorzy: m.in. Departament Spraw Społecznych, Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego, Wydział Komunikacji Społecznej, Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego, Straż Miejska

Lider wiodący: Departament Różnorodności Społecznej

Partnerzy (propozycja): m.in. organizacje społeczne, Policja

XI. BUDOWANIE ODPORNOŚCI SPOŁECZNEJ

Budowanie odporności społecznej jest procesem i polega na rozwijaniu zdolności wspólnoty do przetrwania i adaptacji w obliczu kryzysów oraz do szybkiego powrotu do normalnego funkcjonowania po ich zakończeniu. Skutki agresji rosyjskiej w Ukrainie pokazały, jak istotne jest dążenie na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym do wzmacniania współpracy międzysektorowej, opracowywania wspólnych planów działań w sytuacjach kryzysowych wskazujących role poszczególnych podmiotów oraz sformułowanie wytycznych dotyczących współpracy w przypadku wystąpienia potencjalnej sytuacji kryzysowej. Wymaga to przygotowania, uzgodnienia i wspólnego opracowywania scenariuszy współpracy, która wzmocni poczucie bezpieczeństwa oraz efektywne wsparcie mieszkańców i adresatów pomocy. Równie ważne jest wypracowanie zasad komunikacji kryzysowej, która umożliwi zaangażowanym podmiotom skuteczne działanie.

Cel: Wzmacnianie zasobów i współpracy międzysektorowej w sytuacjach kryzysowych

Planowane działania:

- 1) **tworzenie baz danych zasobów instytucjonalnych i społecznych** (w szczególności obejmujące kwestie językowe, wsparcie psychologiczne, kompetencje międzykulturowe);
- 2) **wzmacnianie rozwoju współpracy międzysektorowej** ze szczególnym uwzględnieniem współpracy jednostek i komórek Urzędu Miejskiego Wrocławia oraz organizacji społecznych (m.in. poprzez tworzenie roboczych grup międzysektorowych) oraz wzmacniania potencjału tych zasobów;
- 3) **ewaluacja podjętych działań wobec sytuacji kryzysowej** z uwzględnieniem partnerów społecznych, wypracowywanie dobrych praktyk na bazie zebranych doświadczeń;
- 4) **rozwój współpracy w zakresie komunikacji, pomocy i wsparcia** w sytuacji kryzysowej z uwzględnieniem wyspecjalizowanych jednostek samorządu lokalnego i regionalnego, organizacji społecznych oraz innych podmiotów (w tym m.in. poprzez szkolenia, tworzenia międzysektorowych zespołów kryzysowych, ścieżek reagowania w określonych obszarach wsparcia, opracowania zasad i form współpracy);
- 5) **współpraca w realizacji strategii komunikacji** w oparciu o rzetelne i sprawdzone informacje oraz narzędzia i kanały komunikacji z uwzględnieniem grup docelowych i różnorodności językowej;
- 6) **podnoszenie kompetencji mieszkańców w zakresie ochrony ludności i obrony cywilnej** w ramach współpracy międzysektorowej (w tym szkolenia dla mieszkańców i organizacji społecznych).

Realizatorzy: m.in. Departament Spraw Społecznych (Wydział Partycypacji Społecznej, Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego, Wydział Zdrowia, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej), Departament Różnorodności Społecznej

Lider wiodący: Departament Spraw Społecznych (Wydział Partycypacji Społecznej, Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego, Wydział Zdrowia)

Partnerzy (propozycja): m.in. organizacje społeczne (w tym Centra Aktywności Lokalnej)

Podstawy prawne

Wrocławska polityka międzykulturowa stanowi bezpośrednie narzędzie realizacji celu 3.2.4 Strategii Wrocław 2050 (3.2.4. Zdrowie, pomoc wzajemna, zaufanie, 4. Wspieranie różnorodności i inkluzywności) m.in. poprzez zakładane włączenie społeczne, edukacyjne i zawodowe migrantek oraz migrantów w życie miasta. Kierunki działań polityki pozostają w pełni spójne z wizją Wrocławia jako miasta inkluzywnego, w którym systemowe wspieranie różnorodności i walka z dyskryminacją i wzmacnianie kompetencji międzykulturowych są fundamentem wzajemnego wsparcia oraz integracji lokalnych społeczności.

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie
- Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym
- Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka
- Ustawa z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej
- Ustawa z dnia 20 marca 2025 r. o rynku pracy i służbach zatrudnienia
- Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe
- Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r.
- "Odzyskać kontrolę. Zapewnić bezpieczeństwo". Kompleksowa i odpowiedzialna strategia migracyjna Polski na lata 2025–2023. Załącznik do uchwały nr 120 Rady Ministrów z dnia 15 października 2024 r.
- Uchwała nr LXXV/1932/23 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 23 listopada 2023 r. w sprawie „Polityki współpracy Wrocławia z organizacjami pozarządowymi na lata 2023–2027”
- Uchwała nr XXIV/463/25 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 20 października 2025 r. w sprawie uchwalenia Strategii Rozwoju Wrocławia „Wrocław 2050”
- Zarządzenie nr 2284/25 Prezydenta Wrocławia z dnia 11 kwietnia 2025 r. w sprawie przyjęcia Równościowego planu działania miasta Wrocławia na lata 2025–2027.
- Uchwała nr XXVI/715/20 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 17 września 2020 r. w sprawie przystąpienia Miasta Wrocławia do Europejskiej Koalicji Miast Przeciwko Rasizmowi
- Uchwała nr VIII/111/15 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 19 marca 2015 r. w sprawie przystąpienia Gminy Wrocław do Międzynarodowej Sieci Miast Schronienia Pisarzy (ICORN)
- Uchwała nr XLII/1085/21 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 8 lipca 2021 r. w sprawie przystąpienia Miasta Wrocławia do programu Rady Europy „Miasta międzykulturowe”

Dodatkowe źródła

Centrum Analiz i Badań Unii Metropolii Polskich im. Pawła Adamowicza (2022). Miejska gościnność: wielki wzrost, wyzwania i szanse – Raport o uchodźcach z Ukrainy w największych polskich miastach. <https://metropolie.pl/artukul/raport-miejska-goscinnosc-wielki-wzrost-wyzwania-i-szanse>

Laboratorium Polityk Migracyjnych Miast i Regionów OBM UW. (2023). Model lokalnej polityki włączania migrantów i migrantek w życie miast. Założenia i rekomendacje. Warszawa: Uniwersytet Warszawski.

Rada Europy. (2021). Miasto międzykulturowe krok po kroku. Praktyczny przewodnik po miejskim modelu integracji międzykulturowej. <https://rm.coe.int/icc-step-by-step-guide-in-polish/1680a1b599>

Raport z warsztatów ewaluacyjnych przeprowadzonych w ramach podsumowania Wrocławskiej Strategii Dialogu Międzykulturowego 2018 - 2022, Fundacja na Rzecz Studiów Europejskich, Fundacja Dom Pokoju, <https://wielokultury.wroclaw.pl/publikacje/raport-z-warsztatow-ewaluacyjnych-przeprowadzonych-w-ramach-podsumowania-wsdm-2018-2022/>

Urząd do Spraw Cudzoziemców. (b.d.). <https://migracje.gov.pl>

Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego. (2018). Wrocławska Strategia Dialogu Międzykulturowego na lata 2018–2022. <https://wielokultury.wroclaw.pl/publikacje/program-wroclawska-strategia-dialogu-miedzykulturowego-na-lata-2018-2022/>

Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego. (2023). Warunki i jakość życia we Wrocławiu – nowi mieszkańcy i mieszkanki miasta. Raport z badań ilościowych. https://wielokultury.wroclaw.pl/publikacje/zycie_we_wroclawiu_raport_ilosciowy/

Słownik pojęć

adaptacja - adaptacja społeczna w kontekście międzykulturowym to proces przystosowywania się osób z doświadczeniem migracji do życia w nowym społeczeństwie i kulturze, obejmujący uczenie się obowiązujących norm, wartości, zasad komunikacji, ról społecznych oraz sposobów funkcjonowania w instytucjach kraju przyjmującego, przy jednoczesnym radzeniu sobie z różnicami kulturowymi.

dyskryminacja - sytuacja, w której jedne osoby są traktowane w sposób mniej korzystny niż inne w porównywalnej sytuacji, wyłącznie ze względu na ich przynależność (faktyczną lub postrzeganą) do określonej grupy lub kategorii. Według standardów Rady Europy i Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (art. 14) zakaz dyskryminacji obejmuje szeroki katalog cech, takich jak: płeć, wiek, kolor skóry, język, religia, pochodzenie narodowe lub społeczne, przynależność do mniejszości narodowej.

inkluzja społeczna (włączenie społeczne) - to proces zapewniający osobom lub grupom zagrożonym wykluczeniem pełne uczestnictwo w życiu społecznym, zawodowym, edukacyjnym i kulturalnym. Ma na celu zapewnienie równości szans i dostępu do zasobów. Proces inkluzji społecznej wymaga zaangażowania całego społeczeństwa, w tym instytucji publicznych, organizacji społecznych, przedsiębiorstw oraz samych jednostek zagrożonych wykluczeniem.

integracja - złożony i dynamiczny proces, którego sukces wymaga zaangażowania wielu stron, w tym, w kontekście niniejszego dokumentu, migrantów i społeczeństwa przyjmującego. Z tego względu bardzo ważne jest wypracowywanie rozwiązań dotyczących integracji w toku szerokich konsultacji,

uwzględniających rolę nie tylko administracji rządowej, lecz również samorządu terytorialnego i społeczeństwa obywatelskiego.

język inkluzywny - sposób komunikacji, który świadomie unika wykluczania dyskryminowanych grup społecznych. Inkluzywny język uwzględnia różnice płci, wieku, pochodzenia etnicznego oraz innych cech, które mogą wpływać na to, jak osoby mogą być postrzegane i traktowane.

mainstreaming usług (włączanie do głównego nurtu) - to działanie polegające na uwzględnianiu specyficznych potrzeb (np. migrantów, osób z niepełnosprawnościami) w ogólnodostępnych usługach publicznych. Obejmuje ono dostosowanie procedur, szkolenia personelu, ograniczenie barier językowych oraz zapewnienie równego dostępu, co zwiększa efektywność integracji i dobrostan.

międzykulturowość - model społeczny zapewniający równość i spójność społeczeństw zróżnicowanych kulturowo. Zachęca do interakcji między ludźmi o różnym pochodzeniu, kulturze i korzeniach w celu budowania wspólnoty, która obejmuje współistnienie z poszanowaniem różnorodności kulturowej, praw człowieka, demokracji, równości i niedyskryminacji. Opiera się na jednoczesnym stosowaniu zasad równości praw i szans, różnorodności oraz pozytywnych interakcji, jako sposobu na mobilizację wkładu wszystkich mieszkańców w rozwój ich społeczeństwa.

mowa nienawiści - zgodnie z definicją Rady Europy mowa nienawiści to wszystkie formy ekspresji, między innymi: wypowiedzi, napisy i gesty, które rozpowszechniają, podżegają, wspierają lub usprawiedliwiają nienawiść rasową, religijną, ksenofobię, antysemityzm lub inne formy nienawiści wynikające z nietolerancji i podważania podstawowych wartości, takich jak godność człowieka czy demokracja.

podejście intersekcyjne - polega na traktowaniu każdej osoby w sposób równościowy, wieloaspektowy i wielowymiarowy - z uwzględnieniem wieku, płci, klasy społecznej, stopnia sprawności, pochodzenia kulturowego, orientacji seksualnej i innych form tożsamości. Intersekcyjność i dyskryminacja wielokrotna są nierozdzielnie związane i definiują się wzajemnie, przy czym dyskryminacja wielokrotna jest pojęciem szerszym niż intersekcyjność.

wielokulturowość - model społeczny, który zakłada harmonijne istnienie obok siebie wielu różnych i odrębnych kultur. Zwolennicy modelu wielokulturowości wyodrębniają grupy według pochodzenia etnicznego, rasy lub religii. W praktyce może to nadmiernie uwypatniać różnice między grupami, a w rezultacie czasami stworzyć okoliczności prowadzące do separacji, marginalizacji lub segregacji różnych grup kulturowych.

terminy z zakresu pomocy humanitarnej z odniesieniem do lokalnych warunków

migrant (osoba z doświadczeniem migracji) - to osoba, która zmienia miejsce zamieszkania, przynosząc się z jednego miejsca w kraju do innego lub z jednego kraju do innego kraju. Migrant może zmieniać miejsce swojego pobytu z różnych powodów, głównie politycznych, ekonomicznych czy edukacyjnych. W przypadku osób poszukujących ochrony międzynarodowej oraz takich, które otrzymały status uchodźcy, mówimy o migracji przymusowej.

mniejszość - grupa ludności danego państwa różniąca się od większości jego mieszkańców przynależnością narodową, rasową lub wyznaniową. W Polsce definiujemy mniejszości narodowe, to grupy obywateli polskich, które identyfikują się z odrębnym narodem i kulturą (Białorusini, Czesi, Litwini, Niemcy, Ormianie, Rosjanie, Słowacy, Ukraińcy, Żydzi), podczas gdy mniejszości etniczne

(Karaimi, Łemkowie, Romowie, Tatarzy) to grupy, które nie mają własnego państwa, ale posiadają odrębną kulturę i tradycje. Status mniejszości narodowych lub etnicznych nadaje się na podstawie ustawy, która określa prawa i obowiązki tych grup.

osoba ubiegająca się o ochronę międzynarodową (asylum seeker) - w krajach z indywidualnymi procedurami, osoba ubiegająca się o ochronę międzynarodową (azyl) to osoba, której wniosek nie został jeszcze ostatecznie rozpatrzony przez kraj, w którym go złożyła.

polska polityka migracyjna - w sposób szczególny politykę imigracyjną reguluje ustawa z dnia 4 kwietnia 2025 r. o zmianie niektórych ustaw w celu wyeliminowania nieprawidłowości w systemie wizowym Rzeczypospolitej Polskiej, która weszła w życie 1 czerwca 2025 roku. Celem ustawy jest przywrócenie kontroli nad migracją oraz podniesienie bezpieczeństwa zgodnie z potrzebami Polski i polskiego rynku pracy, a także oparcie polityki migracyjnej na jasnych zasadach. Ustawa wpisuje się w szerszą strategię migracyjną Polski przyjętą przez rząd w październiku 2024 roku. Pełny tekst krajowej strategii migracyjnej "Odzyskać kontrolę. Zapewnić bezpieczeństwo" znajduje się na stronie Centrum Informacyjne Rządu (komunikat CIR z 17.10.2024, źródło: <https://www.gov.pl/web/premier/komunikaty-cir>).

uchodźca (refugee) - osoba, która została zmuszona do opuszczenia swojego kraju z powodu prześladowań, wojny lub przemocy. Uchodźca ma uzasadnione obawy przed prześladowaniem z powodu rasy, religii, narodowości, poglądów politycznych lub przynależności do określonej grupy społecznej.

ustawa o cudzoziemcach - określa zasady i warunki wjazdu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, ich przejazdu przez to terytorium, pobytu na nim i wyjazdu z niego, tryb postępowania oraz organy właściwe w tych sprawach.

ustawa pomocowa - ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, potocznie zwana specustawą, to kluczowy akt prawny regulujący pobyt, pracę oraz wsparcie socjalne dla uchodźców z Ukrainy w Polsce. Akt prawny podlega wielokrotnym nowelizacjom.